

IVO FABIJANIĆ
Sveučilište u Zadru
Odjel za kroatistiku i slavistiku
Obala kralja Petra Krešimira IV., 2, HR – 23000 Zadar

TRANSMORFEMIZACIJA IMENIČKIH SINTAGMA NA PRIMJERU ANGLICIZAMA U RUSKOJ RAČUNALNOJ TERMINOLOGIJI

U radu se određuju vrste imeničkih sintagmi na primjerima anglicizama u ruskoj računalnoj terminologiji te mogućnosti njihove klasifikacije prema stupnju supstitucije. Autor predlaže trostupanjsku klasifikaciju supstitucije i prilagodbe anglicizama: a) nulta transmorfemizacija imeničke sintagme, b) kompromisna ili djelomična transmorfemizacija imeničke sintagme i c) potpuna transmorfemizacija imeničke sintagme

KLJUČNE RIJEČI: *anglicizmi u ruskom jeziku, imeničke sintagme, računalna terminologija, transmorfemizacija imeničkih sintagma*

Proučavajući anglicizme u ruskoj računalnoj terminologiji uočio sam jedan zanimljiv tip anglicizama. To su imeničke sintagme sastavljene od dviju ili više riječi. Spomenute sintagme, odnosno jezične jedinice više od riječi (morfema), pripadaju sintaktičkoj razini ukoliko su, kako to objašnjava Akademijina gramatika¹, dio rečenične strukture. Promatrane izvan rečeničnog konteksta, analiziraju se kao nominativna jezična sredstva pomoću kojih se imenuju predmeti, pojave, procesi i slično. Budući da je za istražene primjere imeničkih sintagmi svojstvena upravo njihova nominativnost, analizirat će se na morfološkoj razini.

Proučeni primjeri sastavljeni su od dva elementa, imenica² ili pridjeva.

<i>imenica + imenica</i>	npr. <i>веб сайт, конвертер протокола</i>
<i>придјев + imenica</i>	npr. <i>флoптичeский диск</i>

U sintagmama su moguće tri vrste transfera odnosno adaptacije u jeziku primaocu: 1.) transfer koji ukazuje na sintagme adaptirane u jeziku primaocu bez promjene u redosljedju sastavnica u odnosu na model; 2.) sintagme koje su

¹ Грамматика русского языка II, 1960: 10.

² U rijetkim slučajevima i polusloženicima, npr. *компакт-диск* u *аудио компакт-диск*.

se adaptirale u jeziku primaocu bez promjene u redosljedu sastavnica u odnosu na model i 3.) sintagme koje su se adaptirale u jeziku primaocu s promjenama u redosljedu sastavnica u odnosu na model.

Ad. 1.) Sintagme koje su se adaptirale bez promjene u redosljedu sastavnica u odnosu na model formiraju se na sljedeći način:

MODEL	REPLIKA
<i>imenica + imenica</i>	<i>imenica + imenica</i> (Mo + Mo) ³
<i>imenica</i> (s pridjevskim značenjem) + <i>imenica</i>	
<i>pridjev + imenica</i>	

engleski	ruski
AUDIO COMPACT DISK	<i>аудио компакт-диск</i>
COMPACT DISK	<i>компакт диск</i>
COMPOUND DOCUMENT	<i>компаунд документ</i>
ANALOG MONITOR	<i>аналог монитор</i>
GLOBAL VILLAGE	<i>глобал виллидж</i>

Budući da se obje sastavnice sintagme adaptiraju nultim stupnjem transmorfemizacije, sve promjene u replici pripadaju primarnim promjenama.

Zanimljiva je ortografija sintagma *аудио компакт-диск* i *компакт диск* kod kojih se javlja nejednak tretman spojnice s obzirom na njezinu prisutnost ili neprisutnost u modelu (*audio compact disk* i *compact disk*)⁴. Objе sintagme sastavljene su od pridjeva i imenice, ali za razliku od *компакт диск*, u anglicizmu *аудио компакт-диск* spojnicom je dobivena polusloženica i tretira se kao samostalna imenica.

Ad. 2.) U drugoj skupini se nalaze anglicizmi kod kojih se prvi dio sintagme, tj. pridjev, adaptira stupnjem potpune transmorfemizacije, a imenica nultim ili djelomičnim stupnjem transmorfemizacije. Promjene u ovoj skupini anglicizama pripadaju primarnim promjenama. Njihovo formiranje u ruskom može se prikazati sljedećom formulom i primjerima:

MODEL	REPLIKA
<i>imenica + imenica</i>	<i>imenica + imenica</i> (Mo + M1)
<i>imenica</i> (s pridjevskim značenjem) + <i>imenica</i>	<i>pridjev + imenica</i> (M2 + Mo/M1)
<i>pridjev + imenica</i>	

³ Znakovi: Mo, M1 i M2 predstavljaju stupanj adaptacije na morfološkoj razini – nulti, djelomični i potpuni stupanj transmorfemizacija, v. Filipović, 1990: 74.

⁴ Fabijanić, 2006: 166.

engleski	ruski
CLIPBOARD COMPUTER	<i>клипборд компьютер</i>
VIRTUAL TERMINAL	<i>виртуальный терминал</i>
DISPLAY ADAPTER	<i>дисплейный адаптер</i>
INTERACTIVE VIDEO	<i>интерактивное видео</i>
CABLE MODEM	<i>кабельный модем</i>
LASER PRINTER	<i>лазерный принтер</i>
OVERLAY FILE	<i>оверлейный файл</i>
STOP BIT	<i>стоповый бит</i>
TEXT FILE	<i>текстовый файл</i>
FLOPTICAL DISK	<i>флоптический диск</i>

Ovoj skupini pripadaju i one sintagme u kojima se sastavnice adaptiraju i ostalim stupnjevima transmorfemizacije, npr.: M1 + M1, kod kojih je u jeziku primaocu zadržan neki od sufiksa iz jezika davaoca (-er, -ist, -ing, itd.); M1 + M2 ili M2 + M1, kod kojih je jedan dio sintagme djelomično, a drugi potpuno adaptiran u jeziku primaocu. Ovakve imeničke sintagme nisu zabilježene u ovom istraživanju.

Ad. 3.) Sintagme koje su se adaptirale u jeziku primaocu s promjenama u redosljedu sastavnica u odnosu na model. Prvi dio sintagme adaptira se trojako: nultim, djelomičnim ili potpunim stupnjem transmorfemizacije, a drugi dio nultim ili potpunim stupnjem transmorfemizacije (kao što je slučaj kod sintagme *унарная операция* – M2+M2). Adaptacija replike na ovoj razini ukazuje na sekundarne promjene.

MODEL	REPLIKA
<i>imenica + imenica</i>	<i>imenica + imenica</i> (Mo+Mo / M1+Mo / M2+Mo)
<i>pridjev + imenica</i>	<i>pridjev + imenica</i> (M2+M2)

Promjena redosljeda sastavnica sintagme pretpostavlja i padežnu promjenu druge sastavnice. U konkretnom slučaju to je genitiv sa svojim formalnim nastavcima. Radi se o genitivu objektnom, genitivu subjektivnom, genitivu svojstva ili genitivu kvalitativnom⁵ i objasnidbenom genitivu ili genitivu eksplikativnom. Za razliku od ruskog (i hrvatskog), u engleskom jeziku ne postoji takav način formalnoga obilježavanja genitiva u sintagmama. Genitiv u engleskom jeziku može imati dvojaki izraz: 's iza imenice (npr. *the site's name*, op. a.) i tzv. *OF-genitiv*, u slučajevima prijedložnog oblika (npr. *the name of the site*, op. a.)⁶.

a) Genitiv objektni podrazumijeva imenički atribut u genitivu kojim se izriče pripadnost radnje njezinu objektu⁷ kao kod primjera:

⁵ Barić dr., 1997: 561-562.

⁶ Quirk-Greenbaum, 1975: 94.

⁷ Ibid.

engleski	ruski
DISK OPTIMIZER	<i>оптимизатор диска</i>
PROJECT MANAGER	<i>менеджер проекта</i>
PROTOCOL CONVERTER	<i>конвертер протокола</i>

b) Genitiv subjektni podrazumijeva imenički atribut u genitivu kojim se izriče pripadnost radnje svojemu izvršitelju⁸ kao kod primjera:

engleski	ruski
DISK DUPLEXING	<i>дуплексирование диска</i>
FILE FRAGMENTATION	<i>фрагментация файла</i>
OFFICE AUTOMATION	<i>автоматизация офиса</i>

c) Genitiv svojstva podrazumijeva imenički atribut kojim se izriče kakvo svojstvo⁹, kao kod primjera:

engleski	ruski
DISK DUMP	<i>дамп диска</i>
DISK FORMAT	<i>формат диска</i>

d) Imenički atribut u genitivu kojim se pripadnost izriče kao objašnjenje, zove se objasnidbeni ili eksplikativni genitiv¹⁰, npr.:

engleski	ruski
HAMMING CODE	<i>код Хемминга</i>

Kod slučajeva kod kojih je redosljed elemenata u sintagmama redefiniran, teoretski su bile moguće i drugačije kombinacije, a to znači da su imeničke sintagme mogle glasiti i ovako:

**диск оптимизатор, *проект менеджер, *протокол конвертер,
*диск дамп, *диск формат, *диск дуплексинг*

ili pak

**офисная автоматизация, *дисковый дамп, *проектный менеджер*

Budući da je u ruskom jeziku moguće preciznije izraziti formalni odnos između elemenata sintagme nego u engleskom jeziku, događa se spomenuto redefiniranje odnosno promjena redosljeda elemenata u sintagmi korištenjem odgovarajućih pokazatelja gramatičkih kategorija, kao npr. rod, broj i padež. To znači da je prvi dio sintagme u modelu precizirao svoj status u anglicizmu (replici) jer u ruskom jeziku postoji potreba daljnjeg gramatičkog označavanja odnosno dodavanja genitivnog nastavka.

⁸ Barić dr., 1997: 561.

⁹ Barić dr., 1997: 562.

¹⁰ Barić dr., 1997: 560.

Pomna analiza imeničkih sintagmi u primjerima anglicizama u ruskoj računalnoj terminologiji, ukazuje na mogućnost klasifikacije promjena replika odnosno imeničkih sintagmi, u njihovoj adaptaciji u sustav jezika primaoca. Teorijske postavke Rudolfa Filipovića u analizi i klasifikaciji promjena u adaptaciji pretpostavljaju trostupanjski pregled promjena u posuđenici. U ovom slučaju, moguće je na isti način klasificirati promjene imeničkih sintagmi u primjerima računalnih anglicizama u ruskom jeziku.

Prvim stupnjem supstitucije modela ukazuje se na izostanak promjena u redosljedu sastavnica imeničke sintagme u njezinoj adaptaciji u sustav jezika primaoca. Drugim stupnjem ukazuje se na njezin djelomičan ili kompromisni oblik, a trećim stupnjem bilježi se potpuno redefiniranje sastavnica imeničke sintagme u sustavu jezika primaoca.

Da bi se provela trostupanjska klasifikacija promjena, potrebno je odrediti finalni oblik replike u adaptaciji u sustav ruskoga jezika. To je oblik sintagme s redefiniranim ili promijenjenim redosljedom sastavnica i s odgovarajućom rekcijom u ruskim sintagmama, ili sintagme u kojoj su obje sastavnice adaptirane potpunim stupnjem transmorfemizacije. Kod redefiniranog redosljeda sastavnica, prvi element sintagme u modelu postaje drugi dio sintagme u replici, pri čemu promjena redosljeda sastavnica pretpostavlja i padežnu promjenu drugoga dijela (imenice u genitivu). S obzirom da ovakav redosljed sastavnica u sintagmi nije svojstven engleskim sintagmama, adaptacija anglicizma promatra se kao pojava svojstvena sekundarnim promjenama u replici.

Prvi stupanj supstitucije modela ili **nulta transmorfemizacija imeničke sintagme** odnosi se na one sintagme koje u sustav jezika primaoca ulaze bez promjena u redosljedu svojih sastavnica. To su imeničke sintagme kod kojih su oba elementa imenice, a adaptiraju se nultim stupnjem transmorfemizacije. Kod engleskih sintagma, sastavljenih od dviju imenica, prvi element često ima pridjevsko značenje.

engleski	ruski
ANALOG MONITOR	<i>аналог монитор</i>
COMPACT DISK	<i>компакт диск</i>
COMPOUND DOCUMENT	<i>компаунд документ</i>

Drugi stupanj supstitucije ili **kompromisna/djelomična transmorfemizacija imeničke sintagme**. Prvi dio sintagme adaptira se prema pravilima kongruencije u ruskom jeziku, a to znači da se pridjev u replici adaptira stupnjem potpune transmorfemizacije, a imenica nultim ili djelomičnim stupnjem transmorfemizacije. Pridjev se u potpunosti prilagođava sustavu jezika primaoca, tj. dobiva sve formalne oznake pridjeva kad se nađe ispred imenice.

engleski	ruski
DISK CONTROLLER	<i>дисковый контроллер</i>
DISK FILE	<i>дисковый файл</i>
DISPLAY ADAPTER	<i>дисплейный адаптер</i>
LASER DISK	<i>лазерный диск</i>
LASER PRINTER	<i>лазерный принтер</i>
PING-PONG BUFFER	<i>пинг-понговый буфер</i>
TEXT FILE	<i>текстовый файл</i>

Treći stupanj supstitucije modela ili **potpuna transmorfemizacija imeničke sintagme**. Trećim stupnjem označava se potpuna integracija sintagme u sustav jezika primaoca. Kod spomenutih sintagmi bilježi se njihova konačna preoblika u adaptaciji replike. Promijenjeni redoslijed sastavnica sintagme (prvi element sintagme u modelu postaje drugi dio sintagme u replici) upotpunjen je i nužnom rekcijom pri čemu promjena redoslijeda elemenata pretpostavlja i padežnu promjenu drugog elementa sintagme (imenice u genitivu).

engleski	ruski
DISK DUPLEXING	<i>дуплексирование диска</i>
DISK FORMAT	<i>формат диска</i>
FILE FRAGMENTATION	<i>фрагментация файла</i>
OFFICE AUTOMATION	<i>автоматизация офиса</i>
PROJECT MANAGER	<i>менеджер проекта</i>
PROTOCOL CONVERTER	<i>конвертер протокола</i>
UNARY OPERATION	<i>унарная операция</i>

ZAKLJUČAK

Imeničke sintagme na primjeru anglicizama u ruskoj računalnoj terminologiji mogu imati dva oblika sukladno elementima od kojih su sastavljeni: imenica + imenica ili pridjev + imenica.

S obzirom na redoslijed elemenata sintagme u modelu i njihove adaptacije u jeziku primaocu, provodi se trostupanjska podjela supstitucije modela. U prvom stupnju supstitucije ili nultoj transmorfemizaciji imeničke sintagme adaptiraju se bez promjena u redoslijedu svojih sastavnica. Drugim stupnjem supstitucije ili kompromisnom/djelomičnom transmorfemizacijom, redoslijed sastavnica u modelu ostaje nepromijenjen pri čemu se oblik jednog elementa kongruencijom prilagođava ruskom jeziku. Treći stupanj supstitucije modela ili potpuna transmorfemizacija označava potpunu integraciju sintagme u sustav jezika primaoca. Promijenjeni redoslijed sastavnica sintagme pretpostavlja i nužnu rekciju u jeziku primaocu.

LITERATURA

B a r i ć, E. i drugi (1997), *Hrvatska gramatika*, Školska knjiga, Zagreb. *Dictionary of Computer and Internet Words (an A to Z guide to Hardware, Software, and Cyberspace)* (2001), Houghton Mifflin Comp, Boston.

D o w n i n g, D. A. i drugi (2000), *Dictionary of Computer and Internet Terms*, Barron's, New York.

D r u k e r, P., A v r u t i n, Y. (1999), *The Comprehensive Russian Computer Dictionary (English-Russian, Russian-English)*, The Institute of Electrical and Electronical Engineers, Piscataway.

F a b i j a n i ć, I. (2003), *Anglicizmi u ruskoj kompjuterskoj terminologiji*, Magistarski rad u rukopisu, Zadar.

F a b i j a n i ć, I. (2006), "Ortografija osnovnog oblika anglicizma u ruskoj računalnoj terminologiji i aspekt varijabilnosti", u: *Croatica et Slavica Iadertina II*, Sveučilište u Zadru, Zadar

F i l i p o v i ć, R. (1986), *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih Dodira*, Školska knjiga. Zagreb.

F i l i p o v i ć, R. (1990), *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo, razvoj, značenje*. Školska knjiga. Zagreb.

Merriam Webster's Collegiate Dictionary (1994-1998), u: *Encyclopaedia Britannica*, CD, Multimedia Edition.

P f a f f e n b e r g e r, B. (2000), *Webster's New World Dictionary of Computer Terms*, IDG Books Worldwide, Foster City.

Q u i r k, R., G r e e n b a u m, S. (1975), *A University Grammar of English*, Longman, London.

Грамматика русского языка, I, II. (1960), АН СССР, Институт русского языка, Москва.

К а л и н и н, А. В. (1966.), *Лексика русского языка*, Издательство московского университета, Москва.

М и р о н ч и к о в, И. К., П а в л о в ц е в, В. А. (2000.), *Англо-русский толковый словарь по Интернету*, Харвест, Москва.

О р л о в, С. Б. (1998.), *Современный англо-русский словарь по вычислительной технике*, КУБК-а, Москва.

П р о й д а к о в, Э. М., Т е п л и ц к и й, Л. А. (2000.), *Англо-русский толковый словарь по вычислительной технике, Интернету и программированию*, Русская редакция, Москва.

WEB LITERATURA

<http://www.ets.ru/livelang/r50week.htm>
<http://www.foreignword.com/glossary/russian/>
<http://www.hansenmedia.com>
<http://www.home.udmnet.ru/teena/slang/hackers.html>
<http://www.nic.funet.fi/pub/culture/russian/dictionaries/computer.slang>
<http://www.techdictionary.com>
<http://www.techweb/encyclopedia>
<http://www.webopedia.com>
<http://www.whatis.techtarget.com/definition/>
<http://www.wombat.doc.ic.ac.uk/foldoc/>

TRANSMORPHEMIZATION OF NOMINAL SYNTAGMS IN RUSSIAN
COMPUTATIONAL TERMINOLOGY ANGLICISMS

SUMMARY

This paper classifies the nominal syntagms in the corpus of anglicisms in Russian computational terminology and the ways they can be classified according to the degree of the substitution. The author suggests a three-degree classification of the substitution and adaptation of syntagms: a) zero transmorfhemization of nominal syntagms, b) compromise or partial transmorfhemization of nominal syntagms and c) complete transmorfhemization of nominal syntagms.

KEY WORDS: *anglicisms in Russian, computational terminology, nominal syntagms, transmorfhemization of nominal syntagms.*